

A TERMŐHELYFELTÁRÁS JELENE ÉS A TOVÁBBI TEENDŐK

DR. SZODFRIDT ISTVÁN

Az erdészeti termőhelyfeltárás hazánkban már a két világháború között jelentős eredményeket ért el, ezeket a hagyományokat sikerült az ötvenes években tovább fejleszteni. Az erdőtipológiának — mint a termőhelyértékelés közvetett eszközének — gyakorlatba ültetése, később a termőhelyfeltárás közvetlen módszereire épülő eljárások alkalmazása és ezek eredményeként kidolgozott, most már közel két évtizede sikerrel alkalmazott termőhelytípus rendszerezés megadja a lehetőséget ahhoz, hogy ez a tudományág valóban termelődővé váljék, a gyakorlati gazdálkodás hatékony segítője, a kockázat csökkentője legyen és segítse az erdészeti politikai célok sikeres meghatározását.

A termőhelyfeltárás jelentősége az erdőgazdálkodás majd minden területén fellelhető. Most csupán arra kívánok rámutatni, hogy rövidesen nemzetközi keretek között kell az erdők egészségi állapotát rendszeresen értékelnünk (ezzel AZ ERDŐ 1986. májusi számában Gerely Ferenc írása foglalkozott). A kellő értékeléshez azt kell mindjárt az elején tisztáznunk, vajon a szóban forgó és károsított fafaj termőhelyén van-e, neki való körülmények között tenyészik-e? A felvetődő kérdés megválaszolásának egyetlen gyors lehetősége pedig úgy adott, ha minden erdőnkéről rendelkezünk

termőhelytérképpel.

E vonatkozásban nem lehetünk nyugodtak, bár néhány erdőtervezési iroda régóta módszeresen foglalkozik ezzel a feladattal, másutt inkább arra várnak, hogy a véghasználati és erdőtelepítési területeken kötelezően előírt közvetlen termőhelyfeltárás eredményei majd valamikor kiadnak egy nagyobb területre érvényes termőhelytérképet. Ez helyes elképzelés lenne és költségkímélő is, azonban az élet gyors eredményt kíván és a leírt megoldás csak nagyon hosszú idő után adja a kívánt térképet. Országos termőhelytérkép egyelőre tehát még nincs, készítése is a szükségesnél sokkal lassabban halad.

De hogyan állunk

az üzem keretei közötti termőhelyfeltáró

munkával? Korábbi előírások szükségessé tették, hogy az erdészetek erdőművelési műszaki vezetői a végvágásra és felújításra váró állományokban részletes termőhelyfeltárást készítsenek. Ehhez a szakszemélyzet és a kézi jellegű talajlaborok is rendelkezésre álltak. Később ez úgy módosult, hogy az erdőtervezők készítik ezt a munkát, ezért feleslegessé vált az erdőművelési műszaki vezetők ilyen foglalkoztatása. A kiszolgáló kézi laborok is lassan leépültek. Ennek következménye a gazdálkodói szemléletben és tapasztalatban jelentkező károsodás is. Másszóval: a korábbi gyakorlat szerint az erdőművelő számos megfigyeléssel gazdagodhatott, szakmai ismeretei bővültek és ezek el-

sősorban az erdőművelési tevékenység körében forintban is kifejezhető termelőerővé alakultak. Most ennek a lehetősége szűkült.

A termőhelyfeltárás mai fontosabb üzemi bázisa az erdőtervezés keretei között van.

Az erdőtervezési irodák közül néhány termőhelyi speciális fákat is foglalkoztat, ezek a gondjukra bízott területek termőhelyi sajátosságait, a feltárás módszereit alaposan ismerik és igen hasznos tapasztalatokra tehetnek szert a gazdálkodás tervezését illetően is. Másutt minden erdőtervező működnek, akik az erdőleltározáson és készletfelméréseken kívül még a termőhelyfeltárást is maguk végzik. A speciális ismeretanyag ezért kevésbé juthat birtokukba, másrészt a határidőre készülő tervezési munkák a termőhelyi adatok elemlyült elemzését, értékelését sem teszik mindig lehetővé számukra. Az erdőtervekben az egyes erdőrészek termőhelyi leírását szolgáló rovatok kitöltése kötelező, ez el is készül, ám nem egyszer nem közvetlen feltárás, hanem inkább becslésnek nevezhető valószínűsítés szerint.

A tényleges feltárás elmaradásának nem a szakmai közöny, hanem inkább az az objektív sajátosság az okozója, hogy talajgödör ásásra manapság alig lehet embert találni. Ha van, aki erre szánja magát, jobban kamatoztatja munkarejét, ha maszek kertekben kerítésoszlopnak és gödröt vagy hasonló munkát végez. Márpedig a gödörásás egyelőre még mindig nélkülözhetetlen eszköze a termőhelyfeltárásnak még akkor is, ha próbálkozunk talajfúrók és különféle indikátorok segítségével hívásával is (a vegetáció, még inkább az erdőállomány összetétele, növekedési képessége és a dendrometriai mérceként felhasználható fatermési táblák lehetnek értékes és helyenként kellő pontosságú információk adói).

A leírt, nem túl rózsásnak tűnő képet ki kell még egészítenem egy nem különben kevés derűlátásra okot adó ténnyel, mégpedig

a termőhelyismerettan egyetemi oktatásának

lehetőségeivel. Ehhez röviden csak annyit, hogy az egyetemi oktatásban egykoron szereplő és e témakörben jól kamatoztatható tudományágak oktatása (geológia, erdőszeti talajmikrobiológia) más tárgyak javára kiszorultak az oktatási programból, pontosabban témakörüket egyszeri, háromórás előadás keretében tudjuk csak enciklopédikus formában hallgatóinknak bemutatni. A kevésnél is kevesebb lehetőséget még inkább nehezíti az a körülmény, hogy heti gyakorlati óráink száma is a korábbi háromról kettőre csökkent, ez pedig laboratóriumi gyakorlatok, és a tudomány gyakorlati alkalmazásba vételehez nélkülözhetetlen terepi gyakorlat lehetőségét annyira leszűkítette, hogy így teljes értékű oktatást ma már nem vagyunk képesek nyújtani.

MI A TEENDŐ?

A nagyon kedvezőtlen helyzet értékelésénél leragadni, a korábbi kedvező helyzet idézgetésével nem mehetünk előre, ezért próbáljunk néhány teendőt felsorakoztatni a helyzet javítására:

— Helyes lenne termőhelyi adatbankot létesíteni, célszerűen az erdőtervezés keretei között. Másszóval: ha bármely szakember, erdőtervező, kutató, oktató vagy akár egyetemi hallgató készít termőhelyfeltárást, arról legyen köteles megfelelő formában, kialakított nyomtatványon egypéldányos tájékoztatást adni az erdőtervezés erre kijelölt részlegének.

— Helyes lenne, ha az erdőtervezők véghasználati vagy erdőtelepítési területeken végzett termőhelyfeltáró munkájukat az illetékes gazdálkodó szerv erdőművelési teendőiért felelős szakemberrel közösen végeznék.

— Az erdőtervezési irodák keretei között termőhelyfeltáró specialistákat kellene működtetni, akik ezért a munkaért felelősek és zavartalan munkájukhoz megkapják mindazt a segítséget, amely nélkül nem tudják feladataikat ellátni (gépkocsi, laborok, legalább alapvizsgálati kapacitással, laboráns stá tusz stb.).

— Gyakorlatban kellene foglalkozni a talajgödör ásás kiváltásának lehetőségeivel és ezek pontossági határaival. Vagyis a fúrós megoldások, növények és a növényzet indikátor szerepének alaposabb megismerése, az állományok növekedése és a termőhely tényezői közötti összefüggés jobb ismeretét szolgáló adatok gyűjtése lenne szükséges.

— Helyes lenne országosan több, jellegzetes helyen mintaterületeket kijelölni, ezeken különféle termőhelytérképezési módszereket lehetne összehasonlítani, értékelni.

— A közvetlen módszerekkel feltárt termőhelyek értékelését szolgáló objektív módszereket (pl. a hy-összeg, Babos-féle termőhelyi index alkalmazása stb) tanulmányozni kellene.

— Természetes növényzettel és fafajösszetétellel rendelkező állományokat kellene kijelölni és bennük sokoldalú ökológiai, termőhelyi vizsgálatokat folytatni. Ez kiterjedhetne a talajmikrobiológiai, humusztartalmi és más kérdések tisztázására is.

— Szaktanfolyamokat kellene szervezni a termőhelyi ismeretek szélesebb körű elterjesztése érdekében. Ezekben nem csak a közvetlen termőhelyfeltárás módszerei, hanem a laboratóriumi manuális készség fejlesztése és módszerek megismerése, terepi gyakorlatok, valamint táperővisszapótlási ismeretek is helyet kellene kapjanak.

— Jobban kellene támaszkodni az agrotopográfiai térképek anyagára.

— Ellenőrző programot kellene készíteni és ha az megvan, ellenőrizni vele a termőhelyet, a durva hibákat kiszűrni.

— A felsőfokú szakoktatásban a gyakorlati foglalkozások számát növelni és azok időbeni elosztását jobban kellene megvalósítani (itt arra gondolok, hogy hatékonyabb az idő kihasználása, ha nem két órát, hanem összevontan több órát tarthatunk, ezt esetleg a növényteni gyakorlatokkal, vagy más gyakorlati tárgy óráival koordinálva).

— Előnyös lenne, ha hallgatóink nyári üzemi gyakorlataiban az erdőtervezési irodák eddig is készséggel nyújtott támogatását felhasználva nagyobb helyet kapna a termőhelyfeltárási munkákban való részvétel, az ezek tapasztalatiról készített beszámoló.

Az elmondottak semmiképpen nem törekedhetnek teljességre, hiszen nem szóltunk az erdészeti termőhelykutató feladatairól és egyéb, ezzel összefüggő kérdésekről. Csupán a figyelmet szeretnénk volna arra irányítani, hogy az egész erdőgazdálkodásban meghatározó szerepű tudományág gyakorlati alkalmazása milyen gondokkal küszködik és okkal-móddal ezeken miként lehetne javítani.